

Можливо тому, що на той час члени зазначеної секції обіймали високі державні посади, а тому мали змогу втілювати в життя свої ідеї та оприлюднювати результати своїх та світових наукових доробок.

Список літератури: 1. Бюлетень Харківського Наукового Товариства. – Х., 1927. – № 1(3). – 20 с. 2. Вісник природознавства – Х., 1928. – № 5–6. – 337 с. 3. Кушлакова В.В. Від Українського наукового товариства до Харківського наукового товариства / В.В. Кушлакова // Вісник Дніпропетровського університету. – 2011. – Т. 19, № ½. Серія. Історія і філософія науки і техніки. – Вип. 19. – С. 129–137. 4. Медична секція ХНТ (діяльність секції з 28 лютого 1925 до лютого 1927) // Український Медичний Архів. – Том I. – Зошит I. – 1927. – С. 185–208. 5. Науково-Технічний Вісник. – Х., 1928. – № 8. – 345 с. 6. Про роботу ХНТ. // Комуніст. – 1928. – № 70. – с. 256. 7. Провідник по Харкову. – Х., 1927. – 80 с. 8. ЦДАВО. – Ф-166, оп. 6, спр. 610, стор. 90–92.

*Кушлакова Н.М.
м. Павлоград, Україна*

НАУКОВО-ТЕХНІЧНІ ТОВАРИСТВА РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ: ПІДТРИМКА ПРОФЕСІЙНОЇ ЗГУРТОВАНOSTІ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РИНКУ ПРАЦІ

Друга половина XIX ст. у Російській імперії ознаменувалась завершенням промислового перевороту, внаслідок якого інтенсивно починають розвиватись такі галузі виробництва як вугільна, залізорудна, металургійна, машинобудівна, що в свою чергу викликало появу цілої низки технічних проблем, досить важливих у практичному відношенні. Нагальна потреба вирішення цих проблем з урахуванням місцевих умов виробництва сприяла відкриттю спеціальних установ, які мали на меті дослідження природних багатств та пошук шляхів і засобів для їх експлуатації на користь суспільства. На півдні Російської імперії, де починається активне освоєння покладів залізної руди (Кривбас) та кам'яного вугілля (Донбас), поряд з державними спеціальними установами виникають громадські науково-технічні об'єднання різного типу: 1) відділення Російського технічного товариства (Катеринославське, Кременчужське, Полтавське, Харківське, й ін.); 2) товариства інженерів–випускників вищих технічних закладів (Південно-Російське товариство технологів (ПРТТ), Товариство інженерів, що закінчили Катеринославське вище гірниче училище); 3) самостійні регіональні інженерні об'єднання (Товариський гурток інженерів Катеринославського району (ТГКр), Товариство маркшейдерів півдня Росії (ТМІР) й ін.).

Членами науково-технічних товариств були представники технічної інтелігенції: здебільшого професори вищих технічних навчальних закладів та університетів, а також інженери, технологи, службовці та промисловці. Хоча інженерні громадсько наукові об'єднання своє основне завдання вбачали в популяризації технічних знань, задоволенні потреб промисловості та визначенні пріоритетних напрямів розвитку науки й техніки, зокрема, та напрямів технічної політики держави взагалі, вони все ж різнилися за призначенням, структурою та метою діяльності.

Так, Імператорське Російське технічне товариство та всі його відділення, які діяли на підставі Інструкції, мали на меті «содействовать развитию техники и технической промышленности в России» [1].

Об'єднання фахівців, що були створені випускниками вищих технічних навчальних закладів Російської імперії, мали на меті, в першу чергу «взаимное вспоможение технологов», створення так званого професійного братства випускників Харківського технологічного інституту та Катеринославського вищого гірничого училища. Ці товариства мали свої статuti, були самостійними в організації своєї діяльності, а членство визначалося тим вишем, який вони закінчили. І це не дивно, бо в вищих навчальних закладах Російської імперії досліджуваного періоду на значно високому рівні було поставлено не лише освітній, а й виховний процес. Сама система вищої професійної освіти, а також висококваліфікований професорсько-викладацький склад технічних вишів виховували в своїх учнів почуття гідності й гордості за свою справу, свідому корпоративну культуру. Так, в Статуті ПРТТ чітко визначено його мету: «а) объединение членов его на почве научной и практической деятельности в технической области, выражаемое в доставлении возможности обмениваться приобретенными сведениями и следить за развитием технических наук, содействуя этим самым процветанию их в Отечестве; б) оказание помощи нуждающимся членам и их семействам; в) облегчение сношений между фабрикантами и заводчиками одной стороны и технологами с другой – и доставление мест занятой сим последним при посредстве общества» [2, с. 3]. Очевидно, що члени Південно-Російського товариства технологів, формулюючи мету діяльності свого об'єднання, як триєдину, вважали одним з найважливіших завдання «вспоможения» в питаннях пошуку місця роботи та матеріальної допомоги членам товариства та їх сім'ям. Аналіз протоколів засідань ПРТТ підтверджує життєдієвість означених у Статуті завдань, а на сторінках друкованого органу товариства «Известия Южно-Русского общества технологов» практично в кожному номері розміщується інформація щодо вакансій на підприємствах південного регіону Російської імперії та оголошення заяв на отримання місця роботи з вказівкою спеціальності пре-

тендента. Навіть в перший рік діяльності, як свідчить фінансовий звіт, коли тільки формувалась грошова каса, було надано матеріальну допомогу одному з членів товариства у розмірі 25 крб. та працевлаштовано 3 члени товариства [3].

У промислово розвинених регіонах Російської імперії на сучасних українських територіях функціонували, як наголошувалось вище, також і самостійні науково-технічні об'єднання: Товариський гурток інженерів Катеринославського району та Товариство маркшейдерів півдня Росії.

ТПКр розпочав свою діяльність, зважаючи на поставлену мету – об'єднання інженерів для дружнього і наукового спілкування. Але, як показало проведене дослідження, діяльність Товариського гуртка дійсно була різноманітною й не обмежувалась лише науковим спілкуванням.

Гурток був громадською організацією, яка працювала на умовах самофінансування, але Правління знаходило можливість матеріально підтримувати важливі місцеві заходи професійного спрямування. Так наприклад, до фонду Катеринославського відділення Імператорського Російського технічного товариства було перераховано кошти в сумі 100 крб. на побудову приміщення для вечірніх курсів для робітників [4].

Головні напрями діяльності Товариства маркшейдерів півдня Росії впливали з мети, сформульованої у Статуті: «а) об'єднати членів Общества в совместной работе по вопросам научным, техническим и бытовым, касающимся деятельности маркшейдера; б) оказывать по мере возможности нуждающимся членам Общества помощь в форме прислания для них занятий, выдачи ссуд и единовременных или периодических пособий и попечения об их семьях» [5, с. 52]. Як бачимо, в першу чергу товариство мало на меті об'єднання членів не лише в питаннях науково-технічних, а й побутових у формі матеріальної та практичної підтримки не лише самих членів, а й їх сімей. Товариство маркшейдерів об'єднувало в своєму складі фахівців, які проживали у віддалених один від одного місцях, що охоплювали значну територію півдня Російської імперії, тому й місцезнаходження Бюро було розташоване практично в центрі Донбасу – в Катеринославі. Питаннями працевлаштування та матеріальної допомоги опікувалось саме Бюро товариства, яке, для впорядкування всебічної діяльності ТМПП планувало відкрити відділення по всій території Російської імперії, щоб мати змогу вчасно реагувати на потреби членів товариства й зміни в їх професійному житті.

Виходячи з проведеного дослідження та вище викладеного матеріалу можна зробити висновки:

– організація та діяльність більшості інженерних громадсько-наукових товариств були викликані об'єктивними соціально-економічними умовами, які склалися в Російській імперії в кінці XIX –

на початку ХХ ст.: бурхливий розвиток півдня держави у зв'язку з відкриттям та розробкою покладів корисних копалин Донбасу та Кривбасу;

– в основу діяльності інженерних науково-технічних товариств було покладено, в першу чергу, ідею об'єднання інженерної спільноти не лише з метою встановлення професійної комунікації, а й взаємодопомоги, «вспоможения» в питаннях працевлаштування, матеріальної допомоги членам товариства й їх сім'ям;

– інженерні товариства, виконуючи роль посередника при працевлаштуванні, не лише надавали допомогу своїм членам, а й забезпечували роботодавців якісно підготовленими фахівцями в різних галузях промислового та сільськогосподарського виробництва, сприяючи таким чином розвитку промислових південних регіонів держави.

Список літератури: 1. Устав Русского технического общества // Полное собрание законов Российской империи. Собрание 2-ое. – Т. ХLI. – № 43219. 2 Устав общества вспоможения технологов под названием «Южно–Русское общество технологов». – Харьков: Тип. Зильберберга, 1895. – 23 с. 3. Протокол второго общего собрания членов Южно-Русского общества технологов // Известия Южно-Русского общества технологов. – 1896. – № 1. – с. 2. 4. Журналы общих собраний Екатеринославского отделения Русского технического общества // Записки ЕОРТО. – 1910. – № 1–2. 5. Устав Общества маркшейдеров // Маркшейдерские известия. – Вып. 7. – Екатеринбург, 1914. – С. 52–58.

*Ларин А.А.
г. Харьков, Украина*

О РОЛИ ЛИЧНОСТИ УЧЕНОГО В ФОРМИРОВАНИИ НАУЧНОЙ ШКОЛЫ

Огромная роль в процессе становления каждого ученого и научного сообщества в целом принадлежит его наставникам, и не только научному руководителю, но и тем выдающимся ученым, с которыми его сталкивает судьба в его профессиональной деятельности. Часто такая значимая фигура и становится для молодого ученого, образцом для подражания.

В период формирования ученого важным является не только приобретение знаний, но и развитие его творческого потенциала, овладение накопленным ранее опытом и методами познания. Не менее важным в воспитании ученого является передача духовных ценностей и научных традиций. Кроме этого важно также привитие ему норм и ценностей отношений и правил поведения в научном сообществе. Во всем этом